

משה חיים פלח

- בדין אלמנת עיסה – בשיטת רש"י ובגדר דין ספק ספיקא 1
 בענין אלמנת עיסה – בדין ודאי נגע 5
 בענין רוב פסולין 7
 בענין גיורת שראתה 8
 בענין מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן 10
 בגדר דינא דטריפה אינה חיה 12
 בגדר דינא דכלי מצרף מה שבתוכו לקודש 14

בדין אלמנת עיסה – בשיטת רש"י ובגדר דין ספק ספיקא

דאפילו בחד ספיקא נמי מכשיר וקיל ליה שמא דאפילו בספק ספיקא נמי פסיל לרבי יהושע חלים ליה חד ספיקא דאפילו צברי נמי פסיל וקיל ליה ספק ספיקא דאפילו צשמה נמי מכשיר.

והנה רש"י פירש אלמנת עיסה שהיא צאה מכח ספק חלל כדלקמן שנעמע צה ספק חלל כגון שזרק צעל אמו הראשון לה גט ספק קרוצ לו ספק קרוצ לה ומת ונמלאת זו ספק גרושה ספק אלמנה ונשאה כהן והוליד ממנה בן זהו ספק חלל והעיד ר"י על אלמנתו של זה שהיא כשרה כו' הכא חד ספיקא מתניתין חד ספיקא היא ספק נבעלה לכשר ספק נבעלה לפסול שהרי לא צא זה לפנינו

רמי ליה אציי לרבא ומי אמר רבי יהושע אינה נאמנת ורמינהו העיד ר' יהושע ורבי יהודה בן בחירא על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה ח"ל הכי השתא התם אשה נישאת בזדקת ונישאת הכא אשה מזנה בזדקת ומזנה אמר רבא דרבי יהושע אדרבי יהושע קשיא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא והא קתני סיפא אמר לכן רבן גמליאל קבלנו עדותכם אבל מה נעשה שהרי גזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להשיב בית דין על כך שהכהנים שומעין לכס לרחק אבל לא לקרב אלא אמר רבא דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא התם צרי הכא שמא דר' יהושע אדר' יהושע נמי לא קשיא התם חד ספיקא הכא תרי ספיקי הלכך לרבן גמליאל חלים ליה צרי

להכניס עלמנו לספק איסור, אך היאך נחייצנו מלקות מספק.

ונראה ע"פ משנ"ת לעיל ששיעת הרש"א בגדר דין ספיקא דאורייתא לחומרא, דהנה ז"ל הרש"א (בחורת הבית טז) מסתברא לי דכשאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא דספיקא דאורייתא כולאי מן התורה כו' עכ"ל יעו"ש בכל דבריו, ונתצאר לעיל באורך דס"ל דגדר דינא דספיקא דאורייתא לחומרא היינו דאמרינן דזה ספק כולאי, ויש לומר דציסוד הדבר מודה לשיעת הרמז"ם דמספק ראוי להיות דלא ייאסר הדבר, אלא דחידשה תורה דין דספק כולאי.

אלא דלריך ביאור לכאורה דאי גדר הדין דספק כולאי אמאי ליכא צזה מלקות,

וצפרע שיעת הרש"א גופיה ציצמות (יא ז) דצסועה דעשה הכתוב ספק כולאי איכא אף מלקות, ונתצאר לעיל דהא דספק כולאי צספיקא דאורייתא דעלמא אינו אלא לענין הנהגת האיסור ולא לענין עלם החפלא דאיסורא, ולמלקות י"ל דצענין חפלא דאיסורא.

ונראה דה"נ ס"ל לרש"י דציסוד הדין ראוי להיות כדברי הרמז"ם דליכא איסור מספק, וע"כ דהא דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היינו דנאמר איסור ודאי מחודש על מנצ הספק, ולהכי הוקשה לרש"י אמאי ליכא צזה מלקות, וצזה תי' רש"י דמעיקרא כך נאמר, דכולאי איכא אזכרת ודאי למלקות, וצספק ליכא אלא אזכרה לאיסורא גרידא ולא למלקות.

ואילו צא שמא היינו מכירים צו שהוא פסול, הכא גצי אלמנת עיסה תרי ספיקי, אמו של ספק חלל זה צה נולד הספק והיא עלמה לא נאסרה אלא מספק וצו שצאה מחמת צנה קרי לה ספק ספיקא כו', ודברי רש"י לריכיס ציאור עוצא, דמאי מעלוותא איכא צהא דהאם נאסרה מספק והאשה צאה מחמת צנה, והא מ"מ ליכא הכא אלא חד ספיקא [ויעוין ברש"ש].

ונראה לדון צביאור הדברים, דהנה נחלקו הראשונים צדין ספיקא דאורייתא לחומרא אי הוי מדאורייתא או מדרבנן, דשיעת הרמז"ם (ספ"ע מעומתת מת וצכ"ד) דהא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן, אך מדאורייתא אזלינן לקולא.

אך שיעת הרש"א (קידושין עג א וצחורת הבית צ"ד ט"א) דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא, וכן משמעות שיעת רש"י צכ"ד דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא, וז"ל רש"י (קידושין עג א) אי לא אייתר קרא לא הוב דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יצא הא ספק ממזר יצא אלא הוב אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזכרת ודאי ללקות עליו ועל אזכרת ספק אזכרת ספק לאיסורא עכ"ל, ולריך ביאור אריכות לשון רש"י דכולאי הו אזכרת ודאי ללקות וצספק הוי אזכרת ספק לאיסורא, ומשמע דהוקשה לרש"י דכיון דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא אמאי ליכא מלקות צספיקא דאורייתא, וצזה תירץ רש"י דצספק ליכא אלא "אזכרת ספק לאיסורא", וצ"צ דמה הוקשה כלל לרש"י, דהכי דימא דאין אדם רשאי

מדאורייתא בתורת ודאין א"כ כל דין החללות ידידה נמי קליש ואינו אלא זשיעור דין ד"אזכרת ספק" דספיקא דאורייתא לחומרא [ובהיינו דאף ללד כלפני שמיא גליא דהיתה אמו גרושה, מ"מ כיון דצפועל לא אסירא אלא זאיסור ספק, הרי דין החללות של הולד קליש, ואף דמסצרה הוה מקום לדון דאיסור החללות תלוי רק אי הויה גרושה כלפי שמיא וליכא נפק"מ זאיסור הגצרה אך א"מ ואכמ"לן ומלכד מה דמספקא לן דדילמא לא היתה אמו גרושה, וא"כ אינו חלל כלל.

ומעתה יש לדון, דכאשר זא הך "חלל ספק" על אשה, ואתינן לדון האם חייל עליה איסור חללה, הרי עיקר דין החלל שזו קליש ואינו אלא זשיעור דין "אזכרת ספק", וממילא אף אי כלפני שמיא גליא דחלל הוא אף היא לא נעשית חללה אלא זשיעור דין ד"חלל ספק", ומלכד זה הרי מספקא לן דדילמא אינו חלל כלל, ולריק לחזור ולדון זזה דין ספיקא דאורייתא לחומרא מלד האשה עלמה, ונמלא דהוי ספק ספיקא ממש, דמספקא לן האם חייל עליה איסור "אזכרת ספק" דספיקא דאורייתא לחומרא.

ויצוין זשערי ישר (ש"א פ"ט) דציאר גדר דין ספק ספיקא וז"ל ונראה לי כשנדייק זלישנא דהש"ס שאמרו ספק ספיקא ולא אמרו סתם הלא ז' ספיקות הוה, דזאמת אינן רצוי הספיקות גורמים הכיתר לומר כיון דאיכא רוב זלדים להיתר שיכא נחשז כרובא להיתירא, אלא הענין דהוי ספק זספק איסור דאיכא זזה ספק אס יש כאן ספק איסור כמו זספק תחתיו ספק אינו תחתיו הוא ספק איסור, וכשמתוסף זזה ספק אונס הוי ספק

ומבואר דגדר דין ספיקא דאורייתא לחומרא לשיטת רש"י היינו איסור מחודש מדאורייתא על מלכ הספק, אלא דאך איסור לא נאמר דין עונשין.

ומעתה יש לדון לזכר דברי רש"י זסוגין, דהנה זפרק עשרה יוחסין (קידושין ע"ו) תנו רבנן לא יחלל זרעו אינן לי אלא זרעו היא עלמה מנין אמרת קל וחומר מה זרעו שלא עבר עזירה מתחלל היא שעברה עזירה אינו דין שמתחללת הוא עלמו יוכיח שעבר עזירה ואינן מתחלל מה להוה שכן אינן מתחלל זכל מקום תאמר זהיה שמתחללת זכ"מ ואס נפשך לומר אמר קרא לא יחלל זרעו לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל מאי אס נפשך לומר וכי תימא איכא למיפרך מה לזרעו שכן ילירתו זעצירה אמר קרא לא יחלל לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל, ולכאורה משמע דיסוד דין חללות הוי מחמת העזירה, זאשה מחמת שעברה עזירה וזולד משום דילירתו זעצירה [ויעוין משנ"ת זריש מכות ד"ל דהא דס"ד דעדים זוממין נעשים זן גרושה וזן חלוה וזעין קרא למעוטי היינו זחללות דוקא, וכמו זן הא חזינן דחלל שלא נודע ועזד עזודתו כשירה (קידושין סו ז) ולשיטת הרמב"ם אף חלל שנודע ועזד עזודתו כשירה זדיעזד, ונתזאר שס דדין חללות הוי דין הפקעה מן הכהונה, אך לא פקעה הימנו עיקר סיבת הכהונה ודין כהונה].

ומעתה יש לדון לזכר, דהיכא זזא כהן על ספק גרושה, כיון דאינה אסורה אלא מכח ספיקא דאורייתא לחומרא, דלרש"י הוי איסור דאורייתא מחודש על מלכ הספק וזבלח"ה הוי אמרינן זיה סד"א לקולא

אלא כענין איסור דלא תסור כו' ולפי"ז כמו
 דליכא איסור צספק לאו דלא תסור כמו כן
 ליכא איסור צספק של ספק איסור כו' וציתר
 ציאור נאמר דקצלו חז"ל שני אופני איסורים,
 הא' הוא כל איסורי תורה הודאים המפורשים
 צתורה, והשני הוא אזהרת ספק אף דאינו
 מפורש צתורה רק על פי היקש שכלי קצלנו
 שאנו מוזהרים לחוש על הספק כו' יעו"ש.

צספק איסור, ומשו"ה היה פשוט לחז"ל
 דספק ספיקא להיתירא מותר דדוקא צודאי
 ספק איסור קיי"ל שהוא לחומרא, אצל אס הוי
 רק ספק של ספק איסור אין לנו להחמיר כיון
 שעל הודאי ליכא רק ספק איסור כו' כיון
 דצודאי ספק איסור ליכא רק אזהרת ספק,
 היינו דאינו כגופו של איסור רק אנו מחויבים
 להיזהר שמא נכשל צעלם האיסור, ואיסור זה
 של חיוב הזהירות הוא איסור שאינו צעלם

בענין אלמנת עיסה – בדין ודאי נגע

גבי ספק עומאה, דכל היכא דודאי נגע אלא
הספק צמטמא האס עמא הוא או לא, לא
מוקמינן אחזקה, וזריעצ"א ציזמות (ס"ט א)
מזואר דה"ה צפסול ספק צן ט' דצא על אשה
דלא מוקמינן לה אחזקה מהאי עמא, וא"כ
ה"נ כיון דודאי נצטלה אלא הספק על הצועל
אי פסול הוא או כשר הוא, היאך מוקמינן לה
אחזקה [והנה הגרש"ש שם נקט בגדר הך
דינא משום דאזלינן צתר שורש הספק, ודימה
לדברי התוס' הרא"ש (נד"ב ב) דמזואר דאזלינן
צתר שורש הספק, אך מלשונות הראשונים
צכ"ד נראה דיסוד הדין משום דכה"ג
חיתרעא החזקה, ודצרי ריעצ"א עירובין
(י"ו א) מזואר להדיא דתרי ענייני נינהו, דמלכד
הך סצרא דאזלינן צתר שורש הספק, איכא
סצרא דצודאי נגע לא מוקמינן אחזקה].

ובבית הלוי (ה"ג ס"י ז) הוסיף לתמוה כן
צעיקר דינא דמתני' דראוב מעוברת
דמכשיר רצן גמליאל אפילו צרוצ פסולין
ולר"א לא הכשיר אלא צה משום דאית לה
חזקה דכשרות [ואף לריו"ה דעת רוב
הראשונים דצעי חזקה דכשרות אלא דס"ל
דחזקת האס מהני לצת] וקשה כיון דודאי
נצטלה אלא דלא ידעינן למי ואיכא רוב פסולין
הוי כודאי נגע והיאך מוקמינן לה אחזקה
[והא דלא הקשה אלא מגוונא דרוב פסולין,
נראה דנקט דצצרת ודאי נגע אינה אלא היכא
דאיכא הכרעה צשורש הספק והאחרו' נחלקו
צזה, ויעוין צרשצ"א (נד"ה כ"א א) וצאחרו'
ואכמ"ל].

דמי ליה צביי לצצא ומי אמר רבי יהושע
אינה נאלמנת ורמינכו העיד ר' יהושע
ורבי יהודה צן צצירא על אלמנת עיסה שהיא
כשרה לכהונה א"ל הכי השתא התם אשה
נישאת צודקת ונישאת הכא אשה מזנה צודקת
ומזנה אמר רבא דרבי יהושע אדרבי יהושע
קשיא דרצן גמליאל אדרצן גמליאל לא קשיא
והא קתני סיפא אמר לון רצן גמליאל קצלנו
עדותכס אצל מה נעשה שברי גזר רצן יוחנן
צן זכאי שלא להושיצ צית דין על כך שהכהנים
שומעין לכס לרחק אצל לא לקרצ כו' ופירש
רש"י מי אמר רבי יהושע אינה נאלמנת אלמא
לא מוקמינן לה אחזקה כו' העיד רבי יהושע
על אלמנת עיסה שהיא כשרה אלמא מוקמינן
לה אחזקה ואמרין אל תפסילנה לזו מספק
כלומר שמה צעלה חלל היה, ומזואר צרש"י
דצאלמנת עיסה איכא חזקה, וכן מזואר
צתוס' דהקשו מאי שנה אלמנת עיסה
דמכשרין ומאי שנה צתה דלא מכשרין ותי'
דשאני איבי דאית לה חזקה דכשרות [וכן
הוכיחו מהא דפרכי' מדרצן גמליאל אדרצן
גמליאל והרי צדר"ג אית לה חזקה דכשרות,
מיבו לשיעת הרא"ש (לעיל ע"א) דמאן דמכשיר
צצתה הוי אף צלא חזקת כשרות י"ל דפרכי'
לכך מ"ד].

ותמהו האחרו' [יעוין צשערי ישר (ש"צ פ"ט)
ועוד, ויעוין צצית יעקב (צתד"ה אלמנת
עיסה)] דצדצרי הראשונים צכמה וכמה דוכתי
[עירובין (י"ו א) יצמות (ס"ט א, ק"ט א) קידושין (כ"א,
ע"א, פ"א א) חולין (פ"ו א) גדה (צ"ב א, י"ח א, כ"א א) יעוין
צרמצ"ן רשצ"א ריעצ"א ותוס' רי"ד] מזואר,

אולם שאר האחרו' נקטו דהתם כיון דלא נולד הספק על הצועל, דהרי אילו הו' קמן הו' ידעינן אי כשר הוא פסול הוא, נמלא דתחילת הספק הו' על האשה למי נצטלה, וצכה"ג לא דמי לודאי נגע [ואי יסוד הסצרה דודאי נגע הו' משום דאזלינן צתר שורש הספק, מצואר החילוק בפשיעות, אך גם אי יסוד הדין משום דכיון דודאי נצטלה הו' ריעותא צחזקה כדמשמע מדברי הראשונים, יש מקום לחלק צזה].

והנה הצית הלוי שם הביא דברי הרשב"א (במשמרת הצית צ"ח ע"ה) דעמד בקושיא הראשונים היאך סמכינן על רוב מצויין אלל שחיטה מומחין הן, נימא סמוך מיעוטא דאין מומחין לחזקה איסור דצבמה צחייה צחזקה איסור עומדת, ותירץ הרשב"א וז"ל אפילו תימא דצעלמא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה לא אמרינן אלל צרובא וחזקה דעלמא אלל חזקה המסתלקת על ידי המתעסקין לסלקה ורוב דמתעסקין כל שיתעסקו צה מסלקין אותה ודאי, ושנתעסק צה מתעסק אחר ולא ידענו אם מן הרוב או מן המיעוט על כרחו יש לנו לומר זיל צתר רובא ומיעוטא כמאן דליתיה דמי כו' ולגבי שחיטה נמי כיון שנתעסקו צה והרוב כשרין לא הורעה החזקה ואין מעכב אלל המיעוט וכמאן דליתיה דמי עכ"ל, ומצואר לכאורה דאף צכה"ג דאין ידוע מי הנוגע אמרינן הך סצרה דודאי נגע ולא מוקמינן אחזקה ול"ש לסמוך מיעוטא לחזקה.

אך תמה הצית הלוי שם דצחולין (פו ה) תנן חש"ו ששחטו צינן לצין עלמן רבי מאיר מתיר לשחוט אחריהן וחכמים אוסרים כו' צשלמא רצנן לחומרא אלל רבי מאיר מאי

עעמא אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן מחייב היה רבי מאיר על שחיטתן משום נבלה מאי עעמא אמר רבי אמי הואיל ורוב מעשיהן מקולקלים, אמר ליה רב פפא לרב הונא צריה דרב יהושע ואמרי לה רב הונא צריה דרב יהושע לרב פפא מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי דהא רבי מאיר חייש למיעוטא סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע ליה רובא כו', הרי מצואר דאף צכה"ג דודאי נתעסקו צה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה [וכתב הצית הלוי דכל דצרי הראשונים דצכה"ג לא אמרינן סמוך היינו לדידן דלא קי"ל כר"מ אלל דמחמרינן מדרצנן, משא"כ לר"מ דהוי מדאורייתא יעו"ש ואכמ"ל].

ולכאורה יש לדון ליישב, דצרוצ מצויין אלל שחיטה מומחין עיקר הספק על הגצרא אי מומחה הוא או לא, ואי מומחה הוא נקטינן דודאי שחט שפיר ונתצטלה החזקה, וצזה כתב הרשב"א דע"כ כיון דרוב מומחין הן צטלה חזקה הצבמה, משא"כ צחש"ו דאמרינן דרוב מעשיהן מקולקלין, צפשוטו אין הנידון האם שוחט זה מכלל הך דמעשיהן מקולקלין או דמעשיהן מתוקנין, אלל דכל חש"ו לעולם רוב מעשיהן מקולקלין ומיעוט מעשיהן מתוקנין, וצזה פרכי' דאפילו אי רוב מעשיהן מתוקנין נימא סמוך מיעוטא לחזקה, וצזה הרי שורש הספק אינו על הגצרא מהו, אלל על מעשה שחיטה זה שנעשה צבמה האם נעשה כתיקו או לא, וכיון דשורש הספק צבמה עלמה היאך נשחטה ולא צגצרא השוחט, שפיר מלרפינן חזקה הצבמה ואמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, ודוקא צרוצ מצויין אלל שחיטה מומחין, כיון דשורש הספק הו' על

שאינו מומחה הוא או לא, אמרינן דאחר
 דהוכרע מכה הרוצ דהוי מומחה שוב נדחית
 צודאי חזקת הבהמה [ואף דגם גבי רוצ
 שוחטין עיקר הנידון אי נשחטה כראוי או לא,
 דשוחט מומחה שניצל היא נצילה ושוחט

שחט כראוי ששחט כראוי שחטתו כשרה,
 מ"מ שורש הספק לדין הוא על הגזרה, דאי
 ננקוט דהוי מומחה שוב לא חשיב ספק כלל
 שמה נתנבלה].

בענין רוב פסולין

ותיפוק ליה דהתם רוצ פסולין אללה והכא רוצ
 כשרין אללה מסייע ליה לרצי יהושע צן לוי
 דאמר רצי יהושע צן לוי לדברי המכשיר
 מכשיר אפילו צרוצ פסולין לדברי הפוסל פוסל
 אפילו צרוצ כשרים, והקשו תוס' וז"ל מסייע
 ליה לר' יהושע צן לוי הקשה ר"ת אכתי תיפוק
 ליה דהתם צשצויה כל פסולים והכא צחורצה
 דדצרא רוצ ותירץ דרוצ ככל.

וכבר תמהו האחרו' על תמיכת רצנו תס,
 דהא צשצויה נהי דכל עכו"ם פסולין
 אך הא אינו ודאי דנצעלה, וליכא אלא רוצ
 עכו"ם דפרולין צערויות, וא"כ דמי ממש
 למעוצרת דודאי נצעלה ואיכא רוצ פסולין,
 ומאי קשיא ליה.

מיתביי זו עדות שהאשה כשרה לה ורצי
 יהושע אומר אינה נאמנת אמר להם
 ר"י אי אתם מודים צשצויה ששצית ויש לה
 עדים ששצית והיא אומרת טהורה אני שאינה
 נאמנת אמרו לו אצל ומה הפרש יש צין זו לזו
 לזו יש עדים ולזו אין לה עדים אמר להם אף
 לזו יש עדים שהרי כריסה צין שיניה אמרו לו
 רוצ עוצדי כוכצים פרולים צערויות הם אמר
 להן אין אפוערופום לערויות צד"א צעדות
 אשה צגופה אצל עדות אשה צצתה דצרי הכל
 הולד שתוקי מאי קאמר להו ומאי קמהדרי
 ליה הכי קאמרי ליה השצתנו על המעוצרת
 מה תשיצנו על המדצרת אמר להם מדצרת
 היינו שצויה אמרו לו שאני שצויה דרוצ עוצדי
 כוכצים פרולים צערויות הם אמר להם הא נמי
 כיון דאיסתתר אין אפוערופום לערויות כו'

בענין גיורת שראתה

המגיד משנה שם וז"ל רש"י ז"ל פירש הרואה שגדולה היא וידעינן דכבר ראתה עכ"ל (הש"י) ואפשר שאף דעת רבינו כן שכל נכרית שראתה פעם אחת הרי היא לעולם נדה של דבריהם שהרי אינן יולדות לידו טהרה ולזה כתב לנדה זין נכרית זין ישראלית כו' עכ"ל, ומצואר לכאורה בלשון המ"מ דע"י הראייה נעשית נדה מדרבנן.

והנה בע"ז (לו ג) איתא ישראל הכח על העוזדת כוכבים חייב משום נשג"א ופירש רש"י גזרו עליהן משום נדה דרבנן ואף על גב דעוזדת כוכבים אין דמה מטמאה מן התורה כו' ועיון שם ודקדקו דס"ל לרש"י דלא גזרו עליה דתהא כנדה אלא היכא דראתה, דנהי דאין דמה מטמאה מן התורה מ"מ מטמאה מדרבנן, ועיון עוד ברש"י (סנהדרין פג א) והנה בשבת (פג ב) איתא תניא דבר אל בני ישראל וגו' בני ישראל מטמאין בזיבה ואין נכרים מטמאין בזיבה אבל גזרו עליהן שיבו כזבין לכל דבריהן, ובפ"ק דשבת (יא ג) אמרינן גבי י"ח דבר דגזרו על דבר אחר משום דבר אחר, מאי דבר אחר אמר רב נחמן בר ילחק גזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה שלא יבא תינוק ישראל רגיל אללו צמשכב זכור, ופירש רש"י שם שמטמא בזיבה ואפילו אינו זכר, ולפ"ר היה נראה דהוקשה לרש"י דהא גזרו על על העכו"ם דיבוי כזבין לכל דבריהן ואף על נקבות, ולכאורה התם אינו מגזירה דהכא, וא"כ מה הולרכו לגזור עוד זי"ח דבר על תינוק נכרי שמטמא בזיבה, ולזה כתב רש"י

תניא הגיורת שנתגיירה וראתה דס ר' יהודה אומר דיה שעתה ר' יוסי אומר הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ולריכה להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודה ר' יוסי מתיר ליארם ולינשא מיד כו', ופירש רש"י דיה שעתה ולא גזרו זה עומאת מעת לעת לעמא טהרות שנגעה בהן משעת טבילה עד שעת ראייה דהא אפי' ילא דס זה מאתמול והעמידוהו כותלי בית הרחם שזהו הטעם של מעת לעת צבנות ישראל הלל דס כנענית כדס בהמה, ואס תאמר ניוחש שמא משטבלה נעקר וילא מיד עומאה למפרע דרבנן היא והיכא דאיכא למיגזר מעת לעת שלם גזור מפקידה לפקידה והיכא דלא גזור מעת לעת לא גזור מפקידה לפקידה, וצדעת רבי יוסי דאמר דמטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה, ביארו תוס' וז"ל מטמאה מעת לעת לאו דוקא מעת לעת אלא כלומר בתורת מעת לעת מטמאה משנתגיירה.

ונראה לדון לבאר טעמא דרבי יוסי באופן אחר, דהנה בנדה (נג ג) השאילה חלוקה לנכרית או לנדה הרי זו תולה בה כו' אמר רב לנכרית הרואה ממאי דומיא דנדה מה נדה דקחזיא אף נכרית דקא חזיא כו' תניא תולה בנכרית והיא שרואה ר' מאיר אומר צראייה לראות ואף ע"פ שאינה רואה, וז"ל הרמז"ם (פ"ע מאיסורי ביאה הכ"ט) האשה שהשאילה חלוקה לנדה זין גוייה זין ישראלית וחזרה ולצשה אותו קודם צדיקה ומלאה עליו כתם הרי זו תולה בנדה שלצשה אותו, וביאר

אינו שייך להך מיטעווא, דאך ישראל שלא ראה
אינו מיטמא, וע' מהרש"א (שבת כח ג) [אך ע'
רש"י (גדה לד א) וצ"מ צ"ס (פ"ד מאיסורי ביאה ה"ד)].

ומעתה יש מקום לבאר דברי רבי יוסי
כפשטן, דאך נכרית שנתגייר
מטמאה מעת לעת ממש, דהא נכרית נמי
טמאה בגדה מדרבנן ע"י ראייתה.

דכך גזירה היא אף בגוונא דלא ראה, ולפ"ז
משמע דעיקר דינא דגזרו עליהן שיהיו כזבין
לכל דצריבס אינו אלא בגוונא דראו,
וכדמשמע מלישנא דצרייתא דאמרינן בני
ישראל מיטמאין צזיבה ואין נכרים מיטמאין
צזיבה אצל גזרו עליהן כו' דמשמע דלא גזרו
אלא דלא ינהג צבן האי מיטעווא דאין הנכרים
מיטמאין צזיבה, אך אם איתא דגזרו עליהן
טומאה כטומאת זבין אף בלא ראו, לכאורה

בענין מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן

ואני אפרש בשלח הניח האז מטלטלים מלוא בלצד בלצד בלצד כפייה, והיינו קטינא דלח הניח האז מטלטלין כלל ולפיכך מלוא בלצד ומשום כבוד האז כדי שלא יקרא לוח רשע ולא ישלם, והיינו נמי הניח דפ' מי שמת דחילו מת הבן ראשון ולא ירשו ממנו כלום אין כופין אותו לפרוע דדיני כפייה היא מתני', אבל בשכינה האז מטלטלים מלוא על היתומין לפרוע וכופין אותם, והיינו דרז נחמן דאוקמא להבוא משמיה דזעירא חזרין צמלוא על היתומים, שאילו מת האז ראשון היו כופין אותם צ"ד לפרוע כתובת אשתו וצ"ת, ומתני' דפרק הכותב ושמעתא דמי שהיה נשוי והיה דגבו מעות דינא ממש קא מיירי כלומר שורדין לנכסיהם, ונפקא מינה ליתומים קטנים דאין בני כפייה ולא בני מיעצד מלוא, וא"נ בגדולים צשיש חוב על עצמם דחויב על עצמם דלח לישו נפשיהו רשיעי עפי עדיף להו ומלוא צהם יותר משל אציהם, ואי נמי בגדולים ואין עמנו צמדינה שנוכל לכופם ואין יורדים לנכסיהם, ובענין הניח דרז פפא דאמר פריעת צעל חוב מלוא ולא דינא ממש, וכיון שכופין לדידה מאי נפקא

א"ל רז כהנא לרז פפא לדידך דאמרת פריעת צעל חוב מלוא אמר לח ניחא לי דאיעצד מלוא מאי א"ל תנינא כו' וכתבו תוס' וז"ל פריעת צעל חוב מלוא, בדאיכא אחריות נכסים איירי דעלה איתמר מילתיה דרז פפא צערכין ואפילו הכי אין נפרעין מנכסי יתומים קטנים דלחו בני מיעצד מלוא נינכו אבל מנכסי יתומין גדולים נפרעין, אבל בדליכא אחריות נכסים מלוא על היתומין ואין כופין כדמוכח צפ' מי שהיה נשוי גבי ההוא דשבק קטינא דארעא וטעמא משום דהוי מלוא כיבוד מלוא שמתן שכרה צלידה דאין צ"ד שלמטה מוזהרין עליה כו'.

והרשב"א (צתשו ח"ד סי' קנב) האריך צזה, ומסיק דצגוונא דהניח להם אציהן מטלטלין כופין את היורשים מדין כפייה על המלוות וכמיניה דדיה למ"ד פריעת צעל חוב מלוא [דשיטת הרשב"א דלח נחתינן כלל לנכסיה אלא כופין אותו צשועי עד שיפרע] אך היכא דלח הניח להם אציהן אף מטלטלין אין חייבין אלא מדין כיבוד אב ובזה אין כופין כתוס', וז"ל הרשב"א שם אני אומר שדין זה ללדדין נאמר, פעמים שכופין מטלטלים דאז ופעמים אפי' מטלטלין שלהם,

* **דהנה** צעיקר דין כפייה דפריעת צעל חוב מלוא למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא, שיעת הרמב"ן (צ"צ קנב ג) ודעמיה דמודר דנחתינן לנכסיה אלא דאין מחמת שיעבוד אלא מדין כפייה על המלוות, דעד שאתה כופה צגופו כפכו צנכסיו ואנו יורדין לנכסיו ומקיימין לו מלוות עשה שלו צעל כרחו, אך הרשב"א שם דחה וז"ל ואינו מחוור צעיני כל האורך דכא מאי דקאמר ליה רז פפא לרז הווא תנינן אבל מלוות עשה כופין אותו עד שתלג נפשו משמע לכאורה דלמאן דאמר לח צעינא למעצד מלוות פריעה קאמר שמכין אותו עד שתלג נפשו ואין יורדין לנכסיו, מדלח אסיק לדידי נמי יורדין לנכסיו מדתנינא כו' יעו"ש.

אינה אלא מדין פריעת צעל חוב מזכה אף לדין דקי"ל דשיעבודא דאורייתא.

והא דמיניה ידיה נחתינן לנכסיה אף למיגזי ממטלטלין [לדין דקי"ל שיעבודא דאורייתא] היינו משום דסבירא ליה להרשצ"א דמיניה ידיה איכא שיעבוד מדאורייתא אף על מטלטלין, וכמזרח בתשו"ה הרשצ"א (ס) וז"ל כשאמרו מטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי לא אמרו אלא מפני שאין דעת המלוה סומכת עליהן לאחר מיתת הלוה, לפי שהיורשים שלא קבלו עוצה ממנו עשויים להצריחם מה שאין צלוח עלמנו מפני שקבל עוצה ממנו, ועוד שלא יקראוהו לוח רשע ולא ישלם, ואפי' היו המטלטלין ביד אחרים שאי אפשר ליתומים להצריחם כההיא דפרק הכותב כו' וטעמא משום דמעיקרא בשעת מלוה או בשעת כתיבת האחריות סליק נפשיה משעבודא דמטלטלי דיתמי כל שלא גלה בדעתו שדעתו סומכת עליהם כדאמרן, וכל שגילה דעתו מעיקרא שדעתו סומכת עליהן וכגון שרצה שיעבד לו הלוה בפירוש מטלטלי גובה אפי' מן היתומים, ותדע שאפי' מן הלקוחות היה הדין נותן לגבות בכענין זה אלא משום תקנת לקוחות דלית להון קלא כו'.

לן מינה בין מזכה לדינא, אלא דנפקא מינה במקום קטנים וא"כ למיחת לנכסיו כו' עכ"ל.

אולם גדר הדברים לריך ביאור, והנה מבואר מדברי הרשצ"א דצוונא דהניח להם אציהן מטלטלין דכופין אותן אין זה מדין כיבוד אב [דכיבוד איכא אף בנכסים ידיהו וצוה אין כופין כדסיים הרשצ"א] ול"כ דכיון דשיעבוד ליכא, דהא מהאי טעמא לא נחתינן למטלטלין בלקרקעות, אמאי כופין אותן.

ונראה צביאור הדברים, דכיון דיורש כרעא דאצוה, וגדר ירושה בפשוטו דהבן נכנס תחת אצוה, א"כ לענין נכסי הירושה איכא ליורש שיעבוד הגוף, ואף לענין המטלטלין [ויעוין באחרון] ומש"כ צוה הדין דכופין אותן אך לא נחתינן לנכסים, דלענין לירד לנכסים הרי סבירא ליה להרשצ"א דבעינן דין שיעבוד ממש, אך לר"פ דשיעבודא לאו דאורייתא כופין בלא לירד לנכסים, וה"כ צמטלטלין דירושה אף למ"ד שיעבודא דאורייתא, כופין אותן בלא לירד לנכסיהן, כיון דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי, והיינו דליכא שיעבוד על המטלטלין עלמנו, והגוויינא צוה

בגדר דינא דטריפה אינה חיה

ואיילוניות וצן שמונה אין עושין צהן מעשה עד שיהא צן עשרים, ושיעת רש"י ותוס' שם דצן שמונה [דגמרו סימניו דחיי, יעו"ש צגמ'] לא נפיק מכלל ספק נפל עד שיהא צן עשרים, הרי דנפל יכול לחיות אף יותר מל' יום [ואמנם הראשונים שם תמחו דהיאך אפשר דיהא גיבור ואיש מלחמה ועושה עסקיו בשוק ויהא ספק נפל, אך גם לדבריהם עלם הא דחי עפי מל' יום אינו מכריח דלא הוי נפל יעו"ש ואכמ"ל].

אלא ביאור הדברים הוא, דכיון דחי ל' יום הוחזק לפנינו בחיות, ולהכי תו לא חיישינן דנפל הוא, וכעין הא דאשכחן בכ"ד דזמן חזקה ל' יום, יעוין צירושלמי (פ"ד דקידושין ה"י) איש ואשה שבאו ממדינת הים הוא אומר אשתי היא והיא אומרת צעלי הוא, אין הורגין עליהן משום אשת איש, הוחזקו הורגין עליהן משום אשת איש (וכ"ה בקידושין פ ה) עד כמה היא חזקה, ר' יונה ר' בא רבי חייב צעס רבי יוחנן עד שלשים יום, וכ"פ הרמב"ם (פ"ה מאיסור"צ כ"ה) איש ואשה שבאו ממדינת הים הוא אומר זאת אשתי והיא אומרת זה צעלי אם הוחזקה צעיר שלושים יום שהיא אשתו הורגין עליה אבל בתוך שלושים יום אין הורגין עליה משום אשת איש עכ"ל, ובצ"צ (קסז ז) כל שהוחזק שמו צעיר שלושים יום אין חוששין לו, ויעוין עוד צירושלמי (פ"ק דתענית ה"ה) ואכמ"ל.

ונראה דזכו נמי גדר הדין לענין עריפה, דכל דחיה י"צ חדש הוחזקה לפנינו בחזקה

א"ר שמעון צן לקיש רמז לערפה מן התורה מנין מנין וצער צעדה ערפה לא תאכלו אלא רמז לערפה שאינה חיה מן התורה מנין דקתני סיפא זה הכלל כל שאין כמוה חיה ערפה מכלל דערפה אינה חיה מנא לן דכתיב וזאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול מכלל דערפה לא חיה כו' ולקמן (ג) אמר רב הונא סימן לערפה י"צ חדש מיתבי סימן לערפה כל שאינה יולדת רש"צ"ג אומר משבת והולכת צידוע שהיא כשרה מתנוונה והולכת צידוע שהיא ערפה, רבי אומר סימן לערפה שלשים יום אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שנים שלש שנים תנאי היא כו'.

והנה לפו"ר היה נראה גדר הדין דטריפה לא מליא לחיות עפי מ"צ חודש, ולרבי עפי משלושים יום, ולהכי כל דחיה עפי ע"כ חזינן דאינה עריפה [ול"ל דקיס להו לחז"ל דטריפה לא חיה עפי, אי נמי דזכו מתנאי שם טריפה, דכל דמליא לחיות עפי מ"צ חדש לא חשיב ערפות].

והנה כע"ז אשכחנא לענין ספק נפל, דכל ששהה שלושים יום צאדם ילא מספק נפל, וצפשוטו התם נמי בגדר דנפל לא מלי חיי עפי משלושים יום.

אולם נראה לצאר צאופן אחר, דיסוד דינא דכל ששהה שלושים יום צאדם אינו נפל, אינו משום דאין נפל יכול לחיות יותר מל' יום, דהרי ציצמות (פ ה) איתא סימני סריס

חיות, ולהכי אמרינן דמסתמא אינה עריפה, ולרצי הכא נמי שיעור החזקה שלושים יום כבספק נפל, וז"ל הרמב"ם (פ"א משחיטה ה"א) כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות מטריפות אלו, כגון בהמה שנפלה ולא הלכה, או שנדרסה בידי חיה ואין ידוע אם האדים צער כנגד בני מעים או לא האדים, או שנחצסה גולגלתה ואין ידוע אם רוצה או מיעוטה וכיוצא בדברים אלו, אם היה זכר ושהה שנים עשר חדש הרי זו בחזקת שלימה כשאר כל הבהמות כו' עכ"ל, ומבואר

בלשון הרמב"ם דיסוד הדין משום ד"הרי זו בחזקת שלימה" [והנה גבי עריפה שיעור החזקה הוי צ"צ חדש, ובספק נפל באדם שיעורו ל' יום ולרצי אף צעריפה כן, ובבהמה ח' ימים, וגראה דיסוד כולן אחד דהוא שיעור זמן שלם, שצוה חדש ושנה ואכמ"ל, וכן כל ספירת ז' נקיים דיסודם להחזיק בחזקת עברה זהו יסוד השיעור, וכן ג' ימים דזיבה יסודם מדין חזקת ג' ימים כמבואר בסוגיא דצ"ק (כד ה) ויעו"ש בתוס' ואכמ"ל].

בגדר דינא דכלי מצרף מה שבתוכו לקודש

נכנס לשדה נעמא אצל ספיקא דהכא דמי לסוטה שנסתרה וספק אם קינא לה הבעל או לא דלא מתסרה לבעלה הילכך לא גמרי מסוטה אלא מוקמינן ליה אחזקתו וצין ברשות היחיד וצין ברשות הרבים עהור עכ"ל, וזדעת המהר"ם יש לומר דמודה דצוונא דספק אי הדבר ראוי לקבל עומאה דליכא צזה דין ס"ט, אלא דס"ל דדין הכשר אינו אלא תנאי צמגע העומאה [ויעוין צנדה (ה) ה) הכשר מיס והכשר שרץ] ולהכי ספק הכשר דמי לספק מגע, אך לפ"ז שוב צ"צ אמאי ס"ל דלא מהני צירוף כלי לענין הכשר [וי"ל].

ונראה לדון לצאר יסוד פלוגתת התוס' והמהר"ם [אי איכא צירוף כלי להכשר] צאופן אחר, דהנה צחידושי הרמצ"ן צצצועות (ה) ה) הקשה וז"ל ואיכא דקשיא ליה והיכי מצטרף צשר פרה צבדי צצק נימא צצע לה עומאה כדאמרינן צבהקומץ רצה (ד) ה) גצי עשרון שחלקו צשנים ונעמא אחד מהם והניחו צציסא וחזר עצול יוס ונגע צעמא מהו מי אמרינן צצע לה עומאה הכא נמי נימא צצע לה עומאה, ולא קשיא דהתם כשנגע עצול יוס צאותו חלק עמא וכי קאמרינן אגן צנגע צכציאה קאמרינן, ועוד י"ל דהתם אין הכלי מצרפן אצל הכא שנוגעין זה צזה כלאחד הן חשצין כו', ומצואר דנחלקו צ' התירוואיס צרמצ"ן אי דין צצע עומאה הוי דוקא ע"י ע"י צירוף כלי או אף צמחוצר ממש, ויעוין צקוצן הערות (סי) יט סק"צ) צציאר צצמחוצר

חומר צקדש מצתרומה כו' הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אצל לא לתרומה, וצגמ' (כג) מנא הני מיילי אמר רבי חנין דאמר קרא קף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשאו לכל מה שצקף אחת כו' והנה התוס' צחולין (ו) ה) נקע צפשיטות דכשם דכלי מצרף מה שבתוכו צקודש לעומאה ה"נ מצרף לענין הכשר, אך צתוס' הרא"ש שם (צגליון) הוצא צשם המהר"ם מרוענצורג דפליג וז"ל ור"מ מתרץ קושייתם על רש"י דמאי דאמר שכלי מצרף כל מה שבתוכו ילמד דרשא דקף אחת דאין אנו יודעין לחיזה ענין מצרף מן המפורש צמקום אחר צכלי חרס שהוא מלא חרדל שהוא הצירוף לענין עומאה וכן יהיה זה לעומאה ולא להכשר עכ"ל, וידוע לצאר דתלי צגדר הכשר אי יסודו לאשוויי אוכלא או דהוי דין צקצלת העומאה, דאי יסודו לאשוויי אוכלא צפשוטו ל"ש לדמותו לעומאה לדין צירוף כלי, משא"כ אי הוי דין צקצלת העומאה.

אולם יעוין עוד צתוס' הרא"ש שם צשם המהר"ם דנקע דאף צספק הכשר אמרינן ספק עומאה צרשות היחיד עמא, והרא"ש שם השיג וז"ל לא נהירא לי דצכי האי גונא לא ילפינן מסוטה אלא דוקא ספק נגע ספק לא נגע דומיא דסוטה דודאי נסתרה ספק נעמאת ספק לא נעמאת אצל הכא דודאי נגע ספק אם הוכשר וראוי לקבל עומאה או לאו כי האי גונא לא ילפינן מסוטה, ואפי' רצנן דר' אליעזר דילפי ספק ציאה מסוטה הכא מודו דספק ציאה דמי לספק עומאה שאם

ומעתה יש לומר דזזה פלוגי התוס' והמהר"ם, דהתוס' נקטו דע"י לירוף כלי חשיב כדבר אחד ממש וכלישנא דגמ' הכתוב עשאו לכל מה שצכף אחת, ומש"ה נקטו דמהני זין לטומאה וזין להכשר, אך המהר"ם נקט דע"י לירוף כלי לא חשיב אלא כז' דברים מחוצרין, אלא דטומאה איכא התפשטות, וכל דאיכא טומאה במקלת מתפשטת הטומאה בכל הדברים המחוצרין, אך לענין הכשר צפשוטו ל"ש ענין התפשטות, ולהכי לא מהני לירוף כלי [מיהו מלשון המהר"ם משמע דעיקר כוונתו משום דלא גלי קרא אלא לענין טומאה].

ממש כשנגע צנזילה חשיב כנוגע צנזק דנגיעה במקלת הויא כנגיעה צכולו.

ומבואר מדברי הרמב"ן [עכ"פ לתי' צתרא] דע"י לירוף כלי לא חשיב כדבר אחד ממש, אלא כשני דברין מחוצרים [והא דמהני אף לענין קמיולא כדאיתא צמנחות (סז) יעו"ש ז"ל דלקמיילא סגי דחשיבי מחוצרין] והא דנטמא האחד צנגיעה צחצירו היינו משום דטומאה מתפשטת צכל המחוצר, אך לא חשיב כנגיעה ממש.